

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och
allmän förmögenhetsrätt
103 33 Stockholm

Remiss av betänkandet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)

(Ju2021/02514)

Den särskilda utredaren har haft i uppdrag att överväga utökade möjligheter att göra utländska föräldraskap gällande i Sverige för att åstadkomma en mer ändamålsenlig, jämlik och modern reglering om föräldraskap i internationella förhållanden som tillgodoser barns rätt till privat- och familjeliv och barns bästa med särskilt beaktande av att de regler som föreslås inte ska uppmuntra till ett kringgående av föräldraskapens regler om föräldraskap.

Förvaltningsrätten ser inga komplikationer med de förslag om nya regler om föräldraskap efter assisterad befruktning utomlands (avsnitt 4), som i praktiken går ut på att godta sådana föräldraskap som redan godtas under motsvarande nationella förhållanden, som läggs fram i betänkandet.

När det gäller förslagen om nya regler om föräldraskap efter en flytt till Sverige för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang (avsnitt 6) och om föräldraskap för barn som tillkommit efter ett surrogatarrangemang, när de

tilltänkta föräldrarna har sin huvudsakliga anknytning till Sverige (avsnitt 7), finns det onekligen behov av att reglera rättsliga föräldraskap även för dessa barn för att minska rättsliga och praktiska problem för såväl de enskilda som det allmänna samt stärka barns rätt till familje- och privatliv och barns bästa.

Samtidigt måste det beaktas att ett intresse av att inte uppmuntra till ett kringgående av föräldraskapens regler om föräldraskap hänger samman med att surrogatmoderskap, även om det inte uttryckligen är förbjudet här, inte är tillåtet inom nationell hälso- och sjukvård. Regeringen har ansett att surrogatmoderskap inte är etiskt försvarbart och därför inte ska tillåtas samt att det inte kan anses förenligt med människovärdesprincipen att använda en annan kvinna som medel för att lösa barnlösa problem och att det inte heller ur barnets perspektiv är önskvärt (se prop. 2001/02:89 s. 55).

Surrogatmoderskap aktualiserar ytterligare komplicerade och komplexa frågeställningar och intresseavvägningar av framförallt etiskt slag, bl.a. i förhållande till den födande kvinnan och det blivande barnet, som får antas göra sig lika starkt gällande här som utomlands. För barn som kommit till genom surrogatarrangemang finns det ännu inte någon heltäckande nationell familjerättslig reglering. Samtidigt ökar antalet internationella surrogatarrangemang. Det har blivit vanligare att ofrivilligt barnlösa åker utomlands för att skaffa sig barn genom surrogatmoderskap. De flesta surrogatarrangemang som genomförs utomlands är kommersiella. Både nationellt och internationellt finns det en uppfattning om att människokroppen och dess delar inte bör ge upphov till vinning, principer som torde vara prioriterade i varje diskussion om grundläggande mänskliga rättigheter. Ett kommersiellt surrogatmoderskap kan också vara svårförenligt med de förbud som finns mot handel med kvinnor och barn samt med andra regler som syftar till att tillgodose kvinnors och barns rättigheter på ett bra sätt, i allt fall svårt att förena med de motiv som bär upp dessa regler. Regeringen har därför på senare tid ansett att surrogatarrangemang inte

bör genomföras inom nationell hälso- och sjukvård och att det inte är godtagbart att sådana arrangemang äger rum för vinnings skull. (Se t.ex. prop. 2017/18:155 s. 40.)

Utredningen om utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet, som hade i uppdrag bl.a. att ta ställning till om det behövdes särskilda regler för de barn som kommit till genom surrogatmoderskap utomlands, ansåg i sitt slutbetänkande Olika vägar till föräldraskap (SOU 2016:11) att det är oförenligt att å ena sidan inte tillåta surrogatarrangemang inom svensk hälso- och sjukvård samt att motverka kommersiella surrogatarrangemang och, å andra sidan, att ändå godta konsekvenserna av sådana arrangemang.

Internationella surrogatarrangemang rymmer alltså flera uppenbara konflikter mellan erkänt viktiga intressen, exempelvis intresset av att inte uppmuntra till ett kringgående av föräldraskapens regler om föräldraskap samt intresset av att tillgodose barns rätt till privat- och familjeliv och barns bästa. Hur dessa intressen ska vägas mot varandra är ytterst en politisk fråga. Då viktiga principer berörs, torde det vara av yttersta vikt att frågan bereds omsorgsfullt.

Oavsett hur förslagen motiveras, ligger det nära till hands att anta att förslagen i praktiken kommer att underlätta för personer att bli föräldrar genom surrogatarrangemang i utlandet och sannolikt därmed medföra en ökning av antalet sådana arrangemang (jfr t.ex. SOU 2016:11 s. 643). Även om det uppenbarligen inte är syftet med förslagen, bör alltså denna konsekvens – inte minst ur ett etiskt perspektiv – belysas och analyseras ytterligare i den fortsatta beredningen. Först därefter går det, enligt förvaltningsrättens bedömning, att på ett välgrundat sätt ta ställning till om barnets behov av – oftast ytterligare en – rättslig förälder bör ges företräde. Analysen kan inte stanna vid vilka rättigheter som stärks av förslagen, utan måste också avse vilka rättigheter som riskerar att försvagas, dvs. en genomarbetad konsekvensanalys.

I övrigt har förvaltningsrätten, utifrån de aspekter rätten har att beakta, inte några synpunkter på förslagen.

Detta remissvar har föredragits av rådmannen Elin Ruthström och beslutats av lagmannen Lennart Furufors.

Falun den 26 oktober 2021

Lennart Furufors

Det här yttrandet har beslutats av lagmannen Lennart Furufors efter föredragning av rådmannen Elin Ruthström.

Lennart Furufors

lagman